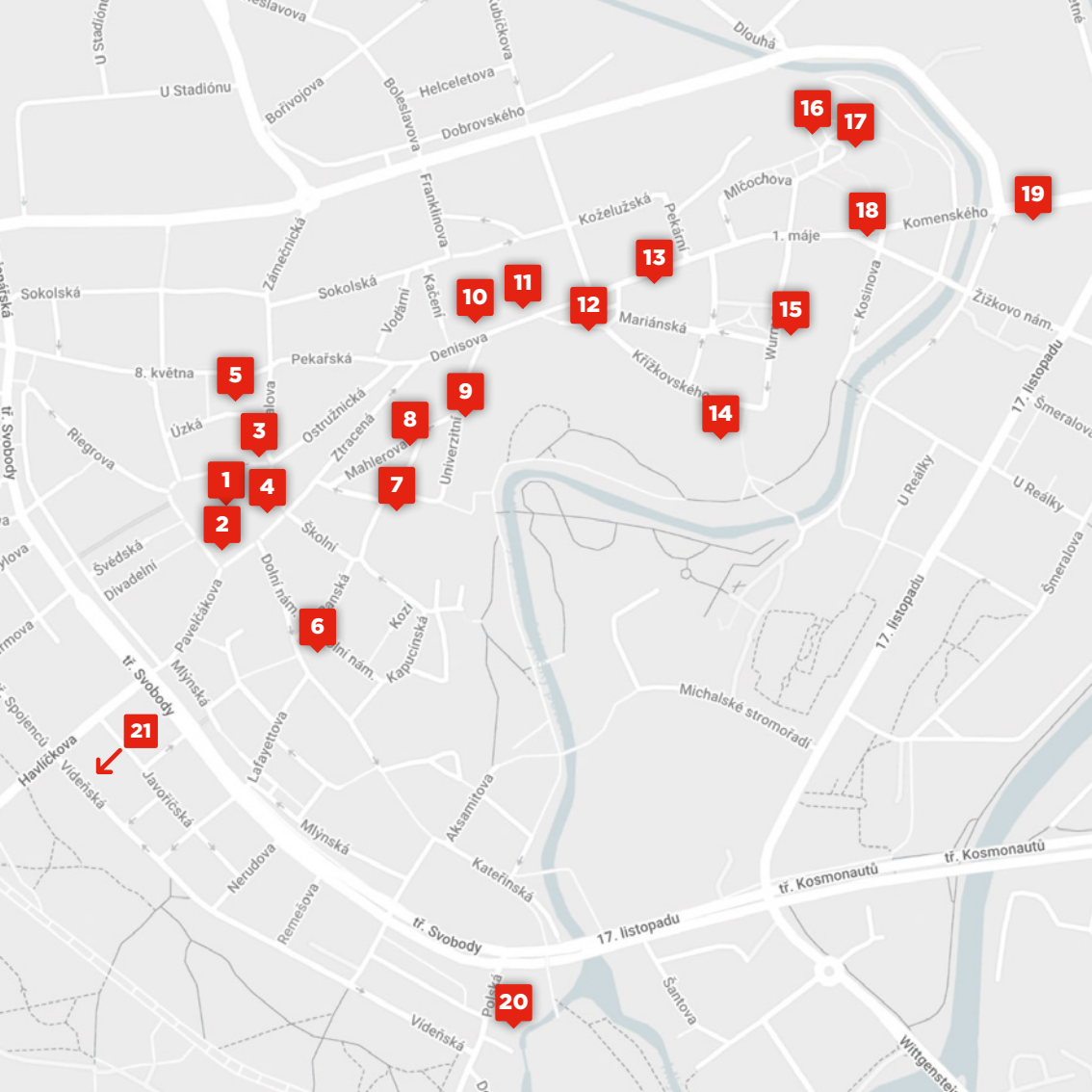

OLOMOUČ

Polské stopy v Olomouci

POLSKÉ STOPY V OLOMOUCI

1. Erby na radnici
2. Arionova kašna s želvou
3. Pamětní deska Jana III. Sobieského
4. V Olomouci na Fischplatzu
5. Kostel sv. Mořice
6. Neptunova kašna
7. Kostel sv. Michala
8. Kaple sv. Jana Sarkandra
9. Jezuitský konvikt
10. Murál Marie Curie-Skłodowské
11. Muzeum moderního umění
12. Pamětní deska Huga Kořátaje
13. Hospoda U Musea neboli Ponorka
14. Polonistika na Univerzitě Palackého
15. Arcibiskupský palác
16. Arcidiecézní muzeum
17. Katedrála sv. Václava
18. Dómská čtvrť
19. Dům Václava Buriana
20. Vila na síle
21. Pevnost Tafelberg
(mimo mapu)
22. Bazilika na Svatém Kopečku
(mimo mapu)

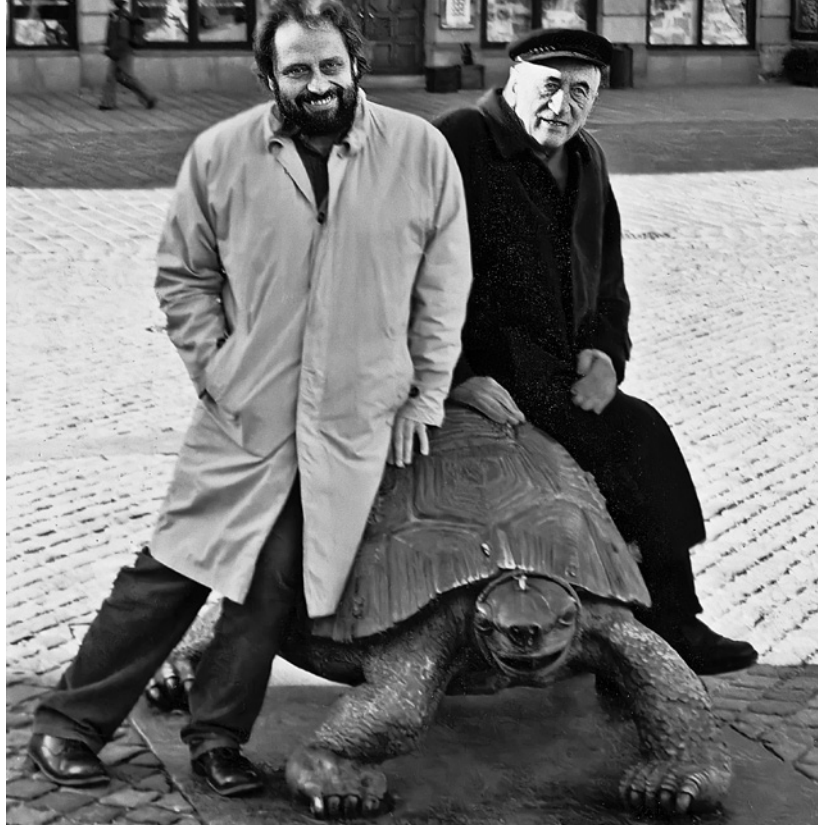
Polské stopy v Olomouci

Erby na radnici

Horní náměstí

Reprezentační sály magistrátu města Olomouce se nacházejí v prvním patře historické budovy radnice na Horním náměstí. Ze severní i jižní strany k nim vedou honosná schodiště ozdobená erby zemí a regionů historicky souvisejících s Moravou. Zatímco severní dvouramenná pozdně renesanční lodžie odkazuje na vládu císaře Rudolfa II., jižní jednoramenné schodiště (druhé rameno bylo v minulosti ubouráno) odkazuje do mnohem starších dob. Najdeme na nich totiž heraldickou galerii českého krále Vladislava II. Jagellonského, jejímž centrálním znakem je dvojí bílá jagellonská orlice, obklopená vždy dvěma zrcadlově otočenými znaky zemí české a uherské koruny. Pozdně gotické reliéfy vznikly kolem roku 1490. Mimochodem, radnice už hostila řadu osobností z Polska, včetně Lecha Wałęsy, který se stal vůbec prvním zahraničním prezidentem na oficiální návštěvě Olomouce. Stalo se tak v lednu roku 1995, v posledním roce jeho funkčního období.

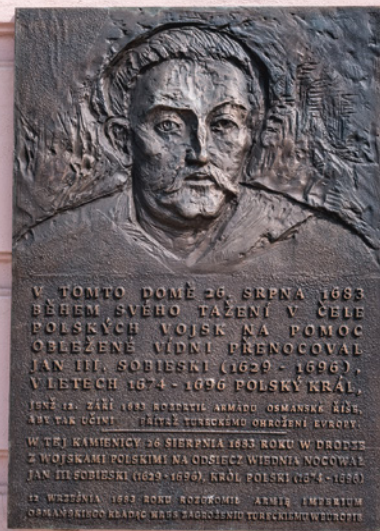
Arionova kašna s želvou

Horní náměstí

Když polský politik Tadeusz Mazowiecki (1927–2013) spatřil Arionovu kašnu na Horním náměstí a vedle ní stojící želvu, nechal se u ní na památku vyfotografovat. Známy vůdce hnutí Solidarity byl totiž v 90. letech v jednom populárním satirickém

televizním pořadu ztvárněn jako želva. Mazowiecki do Olomouce přijel v roce 2004, aby zde převzal cenu Pelikán za zásluhy o politickou kulturu a občanský dialog. Arionova kašna je tedy s nadsázkou vůbec prvním pomníkem tohoto výjimečného intelektuála, politika a po pádu komunismu prvního demokraticky zvoleného premiéra Polska.

3 Pamětní deska Jana III. Sobieského *Horní náměstí 9*

Pamětní deska na zdi Dietrichštejnského paláce připomíná, že právě zde polský král Jan III. Sobieski (1629–1696) strávil noc z 26. na 27. srpna 1683. Byl tehdy na cestě do Vídně, aby se svými vojsky pomohl slavně porazit armádu Osmanské říše. V Olomouci jej přivítali s veškerými poctami a s třemi čestnými salvami. V dopise své ženě král napsal, že v Olomouci musel přijmout tolik delegací, jako kdyby nejel do války, ale na svatbu. Stěžoval si také na hlasité zvonění radničního orloje, které mu nedalo spát. Kdybychom se chtěli vydat po stopách krále Jana v Olomouci, museli bychom navštívit také Arcibiskupský palác, Jezuitský konvikt (zde byl přivítán čestnými salvami nastoupené studentské legie) a uctít hrob Jana Sarkandra.

4. V Olomouci na Fischplatzu

Horní náměstí

Za císaře pána v olomoucké pevnosti sloužili vojáci ze všech koutů monarchie, není proto divu, že se vojna v Olomouci zapsala i do polské paměti. Dodnes mnozí znají starou polskou vojenskou odrhovačku o tom, jaké to je hrozné stát na strážní na olomouckém Fischplatzu, když na vás všichni koukají a posmívá se vám snad i sám císař. Dodejme, že písnička je to úderná a notně přisprostlá, oblíbeným polským slovíčkem na „k“ hojně oplývající. A kde že se vlastně odehrává? Olomoucký Fischplatz, tedy rybí trh, sice v průběhu staletí několikrát změnil svou polohu, v 19. století se však nacházel v severní části Horního náměstí, v okolí kašny „posmívajícího se“ Julia Caesara. Tohle místo zatoužil na vlastní oči spatřit i geniální autor absurdních dramat Sławomir Mrożek (1930–2013), když se v Olomouci zastavil po cestě z pražského Festivalu spisovatelů (1999). Na Horním náměstí byl slavnostně přivítán studenty polonistiky transparentem s nápisem „Witamy na Fiszplacu“.

5 Kostel sv. Mořice

Ul. 8. května 15

Kostel sv. Mořice patří k mnoha olomouckým místům, kde můžete narazit na připomínky moravsko-slezského světce Jana Sarkandra. V tomto kostele je jich ale překvapivě mnoho: polychromovaná Sarkandrova socha v životní velikosti stojí u sloupu v hlavní lodi, další dvě figury tohoto světce stojí na oltářích sv. Anny a sv. Jana Nepomuckého, podobiznu světce najdete dokonce na jedné z vitráží v oknech nad presbytářem. A máme tu i souvislost s dolnoslezskou Vratislaví: chloubou tohoto kostela jsou slavné varhany, nádherný barokní nástroj vratislavského varhanáře Michaela Englera. S více než dvěma tisíci píšťal jsou největší v Česku a jedny z největších ve střední Evropě. Dokončeny byly 22. září 1745. Vůbec největší Englerovy varhany s více než třemi tisíci píšťal se nacházely ve vratislavském kostele sv. Alžběty a shořely při nešťastném požáru v roce 1976. V roce 2022 byla dokončena jejich věrná replika, a tak mají Olomouc i Vratislav opět své barokní skvosty a s nimi i známé festivaly varhanní hudby.

6 Neptunova kašna

Dolní náměstí

Olomouc a Gdaňsk toho mají společného více, než by se zdálo. Nejstarší barokní fontánu v Olomouci totiž zdobí sochařské dílo Michaela Mandíka, jenž právě z Gdaňska pocházel a soudě podle jména, měl polské kořeny. Není náhoda, že na Dlouhém Trhu v Gdaňsku mají také svého Neptuna, který stejně jako ten olomoucký drží svůj trojzubec směrem dolů, aby tak symbolicky chránil město před povodněmi. Podobní jsou i koně chrlící vodu u jeho nohou. Mandík staršího gdaňského Neptuna bezpochyby dobře znal, a když v roce 1687 (čtyři roky po první kašně) tvořil postavu Herkula pro další kašnu na Horním náměstí, inspiroval se podobou gdaňského Neptuna snad ještě více. Obě postavy totiž mají velmi podobnou kompozici, liší se ale atributy. Herkules je přioděn do lví kůže, drží místo trojzubce kyj a v podpaží chrání moravskou orlici. Místo mořských koní je tu sedmihlavá hydra.

Kostel sv. Michala *Žerotínovo náměstí*

Tato perla moravského baroka ve svém interiéru skrývá nejen kopii Poslední večeře od Leonarda da Vinci (na stopě nad hlavním oltářem), ale také jeden „polský“ boční oltář (druhý od vstupu vlevo). Najdeme na něm sochy slezských světců a zřejmě i pokrevních bratří sv. Hyacinta (sv. Jacek) a bl. Česlava, dominikánských misionářů působících ve 12. století nejen v Krakově a Vratislavi, ale po celé Evropě od Skandinávie po Řecko. Ústředním bodem oltáře je obraz sv. Jana Sarkandra, jehož ostatky zde nějakou dobu spočívaly, než byly přeneseny do katedrály sv. Václava. V turistické sezóně bývají přístupné také přilehlé prostory křížové chodby někdejšího dominikánského kláštera, odkud lze po schodech vystoupat do vyhlídkového patra gotické zvonice, kde visí čtyři nové zvony. Ten nejmenší je pojmenován po Janu Sarkandrovi a váží „pouhých“ 600 kilogramů.

8 Kaple sv. Jana Sarkandra *Mahlerova ulice*

Náš společný česko-polský katolický světec Jan Sarkander se narodil v roce 1576 ve Skočově v Horním Slezsku, ale po otcově smrti se s rodinou přestěhoval na Moravu. Vystudoval teologii na olomoucké univerzitě a po vysvěcení na kněze působil v několika moravských farnostech, mj. v Holešově. V té době byla podstatná část Moravy v rukou protestantů. Poté, co se Sarkander vrátil z pouti do Krakova a Čenstochové, stal se podezřelým z vyzvědačství ve prospěch katolíků a když byl „jeho“ Holešov ušetřen rabování během nájezdu lisovců (žoldnéřských oddílů polské lehké jízdy), podezření z vlastizrady ještě zesílila. Kněz Sarkander byl zadržen, převezen do Olomouce a ve věznici na místě dnešní kaple vyslýchán a mučen tak, že zde 17. března 1620 zemřel. Za mučedníka víry jej považovali už jeho současníci a jeho popularita přerostla v kult. Lidé i přes církevní zákaz umisťovali jeho sochy a obrazy v kostelích a kaplích, jeho socha se objevila i na sloupu Nejsvětější Trojice. Bývalá městská věznice s dodnes zachovaným mučicím nástrojem (skřípcem) byla proměněna v kapli. Blahořečení se Jan Sarkander dočkal teprve v roce 1859, za svatého jej prohlásil papež Jan Pavel II. při své návštěvě Olomouce v roce 1995.

9 Jezuitský konvikt *Univerzitní 3*

Když polský král Jan III. Sobieski v srpnu 1683 navštívil Olomouc, napsal v jednom z dopisů, že zdejší biskupský palác a budovy bratří Jezuitů by díky své okázalosti mohly klidně stát uprostřed Říma. Jezuitský konvikt očividně udělal dojem i na Velkého korunního hejtmána knížete Stanisława Jabłonowského, doprovázejícího krále do bitvy u Vídně. Po návštěvě konviku prý vyjádřil přání, aby jeho synové mohli studovat právě zde. Druhá nejstarší univerzita v českých zemích byla založena jezuitským řádem v roce 1573 a stala se místem vzdělávání studentů z celé Evropy, včetně těch polských. Od počátku Poláci a Slezané dokonce tvořili jednu z nejpočetnějších skupin. Studoval tady Jan Sarkander, učil tu také dvorní matematik polského krále Adam Kočański (1631–1700). V současnosti v budově jezuitského konviku sídlí umělecké obory Univerzity Palackého.

10. Murál Marie Curie-Skłodowské

Denisova 35

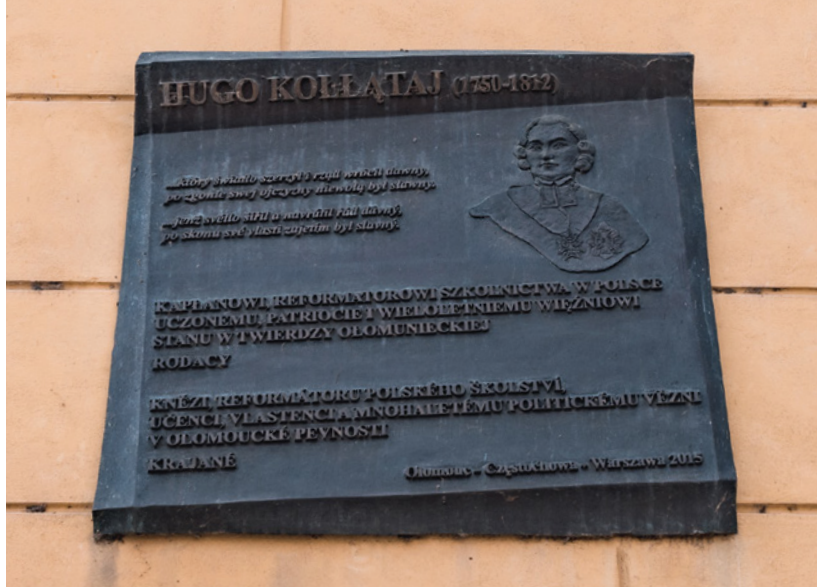
Velkoplošná nástěnná malba umělce Dalibora Vybírala s pseudonymem Oliver Heller vznikla v roce 2018 v rámci festivalu vědeckých filmů AFO. Podle pořadatelů tohoto festivalu totiž právě polsko-francouzská vědkyně a dvojnásobná nositelka Nobelovy ceny Marie Curie-Skłodowská symbolizuje vědecký pokrok, racionalitu a přítomnost žen ve vědě. Práce měří přibližně sedm metrů a její realizace trvala tři dny. Stejně jako sousední král se selfie tyč z roku 2015 má dočasný charakter. Na vedlejším pozemku je totiž plánována nová budova Muzea moderního umění.

Muzeum moderního umění

Denisova 47

Jedna z nejvýznamnějších uměleckých institucí v České republice je známá také svou dlouholetou spoluprací s dalšími zeměmi Střední Evropy, včetně Polska. V její stálé expozici najdete nejen slavných 12 sedících postav polské sochařky Magdaleny Abakanowicz, ale i řadu dalších prací polských umělců, jako jsou Tadeusz Kantor, Kazimierz Mikulski nebo Wilhelm Sasnal. V minulosti muzeum prezentovalo velké přehlídky polské avantgardy, polského abstraktního umění, designu a fotografie nebo uspořádalo slavnostní koncert světoznámého skladatele Krzysztofa Pendereckého. Kromě toho je muzeum spolupořadatelem středoevropské básnické Ceny Václava Buriana, jíž se každoročně účastní také básníci a básničky z Polska. Postupem času tak kulturně založení Poláci začali olomoucké muzeum právem považovat za svou kulturní ambasádu.

12 Pamětní deska Huga Kołłątaje

Náměstí Republiky 4

V Polsku se o něm učí v každé škole. Hugo Stumberg Kołłątaj (1750–1812), polský kněz, reformátor, rektor Krakovské akademie, autor první demokratické ústavy, účastník Kościuszkova povstání a hrdina polského boje za nezávislost, byl v Olomouci vězněn v letech 1794–1795 a 1798–1802. Na svůj pobyt vzpomínal takto: „Je to už rok, kdy jsem byl převezen do Olomouce a poprvé jsem se ocitl ve vězení. Těžké bylo zapomenout na ten památný rozdíl v mém životě. Nevěděl jsem přece, co mám dělat celý den, natolik smutný ze sebe a nesrovnatelně smutnější z vlekcujícího se zajetí, a nejsmutnější z intenzivní bolesti podagry, která mě víc jak měsíc mučila.“ Nucený pobyt v olomoucké pevnosti však měl také pozitivní následky: Hugo Kołłątaj zde napsal svá nejdůležitější historická, filozofická i básnická díla, jež po jeho smrti vyšla v několika tlustých svazcích.

TK Hospoda U Musea neboli Ponorka

1. máje 8

„Seděli jsme v hospodě, v oblacích kouře, mezi statečnými poctivými břichy starších štamgastů mísících se s pružností a sexappealem omladiny. Kouřil jednu za druhou. Mluvil hodně, hodně o demokracii a unii a svobodě, byl jako Michnik a Havel dohromady. Měl sympatického kousavého pejska, co se neustále motal pod stolem.“ Takto ve své knížce popisoval polský spisovatel Ziemowit Szczerek básníka Václava Buriana, který skutečně rád vysedával v kultovní undergroundové hospodě Ponorka, kouřil cigarety a pročítal čerstvá vydání deníku Gazeta Wyborcza. Sem také vodil mnohé své polské přátele, mezi nimi básníky Ryszarda Krynického a Ewu Lipskou, překladatele Leszka Engelkinga, spisovatele Moniku Sznaajdermann a Andrzeje Stasiuka, politika Tadeusze Mazowieckiego nebo novináře Adama Michnika.

14 Polonistika na Univerzitě Palackého

Křížkovského 10

Polština se na univerzitě vyučuje už od roku 1947 a aktuálně zde můžete studovat polskou filologii na bakalářské, magisterské i doktorské úrovni. Polonistika dnes sídlí v nejvyšším patře někdejší dívčí školy Elisabethinum (nazvané takto na počest císařovny Sisi), na jejímž nádvoří si lze posedět v příjemné zeleni a sledovat zdejší studentský život. Jestliže se vydáte úzkým průchodem mezi univerzitními budovami Křížkovského 10 a 12, ocitnete se v půvabných barokních zahradách na parkánu středověkých městských hradeb. Právě zde – kromě Ponorky – místní polonisté vysedávají nejraději.

15 Arcibiskupský palác *Wurmova 9*

Papež Jan Pavel II. byl hostem v sídle moravského metropolity během své návštěvy Olomouce v roce 1995, což připomíná pamětní deska na fasádě objektu. Byly však i doby, kdy se v tomto paláci žádný církevní hodnostář necítil bezpečně. V polovině 16. století tu totiž řádl travič, jehož oběti se postupně stali snad až čtyři biskupové. Polák Jan Philopon Dambrowski, narozený ve Stykově nedaleko Lodži, se v roce 1577 stal děkanem olomoucké kapituly. V touze po lukrativním postu biskupa se kanovník neštilil otrávit každého, kdo jeho ambicím stál v cestě. Během šesti let zemřeli ve strašných bolestech čtyři biskupové a několik dalších kanovníků, biskupských kandidátů. Teprve poté, co se našel očítý svědek těchto zločinů, byl konečně Dambrowski zadržen a po doznání popraven stětím.

16 Arcidiecézní muzeum

Václavské náměstí 811

Málokdo ví, že s nápadem založit toto krásné muzeum přišel sám papež Jan Pavel II., když během své návštěvy Olomouce navrhl, aby byly zdejší bohaté církevní umělecké sbírky zpřístupněny veřejnosti. Od roku 2006 muzeum sídlí v objektu někdejšího kapitulního děkanství sv. Václava. V jeho reprezentačních prostorách několik dní bydlel nositel Nobelovy ceny za literaturu Czesław Miłosz (1993) a o pár století dříve Wolfgang Amadeus Mozart s rodinou (1767). Ještě mnohem dříve se v objektu během své výpravy proti odbojným Polákům zastavil na noc Václav III., král český a uherský a nekorunovaný král polský. Šestnáctiletého vladaře – posledního z přemyslovské dynastie – 4. srpna 1306 v těchto místech probodli dýkou neznámí vrazi, což připomíná pamětní deska v levém rohu nádvoří.

17 Katedrála sv. Václava *Václavské náměstí*

Spojení nejdůležitějšího chrámu na Moravě s polskou historií a kulturou můžeme vystopovat minimálně do 16. století, kdy vznikla přístavba kaple sv. Stanislava ze Szczezanowa, polského biskupa a mučedníka, patrona Krakova a polského království. Najdeme ji jako poslední po pravé straně od vstupu. V její blízkosti byl později vybudován novogotický oltář sv. Jana Sarkandra, na němž kromě sochy světce najdeme pozlacený relikvíář s částí jeho ostatků a úplně nahoře v šestiboké křišťálové skříňce jeho lebku. V roce 2022 bylo spojení katedrály s polskými světci zpečetěno slavnostním uložením relikvií sv. Jana Pavla II. (navštívil ji osobně v roce 1995) a sv. bratra Alberta (vl. jm. Adama Chmielowského), polského františkánského mnicha, který byl v mládí vězněn v olomoucké pevnosti. Obě relikvie se nacházejí v kapli sv. Stanislava: v případě Jana Pavla II. je to tkanina nasáklá jeho krví, v případě bratra Alberta jde o úlomky kostí.

18 Dómská čtvrť *Komenského 1*

Nová činžovní čtvrť pod katedrálou sv. Václava byla na konci 19. století považována za nejprestižnější adresu ve městě. Pohodlné až luxusní byty si zde pronajímali všichni, kdo chtěli patřit ke společenské smetánce: rakouská šlechta, vojenští důstojníci i vyšší státní úředníci. Mnozí z nich přicházeli z Haliče a Malopolska. Patřil k nim třeba vrchní důlní rada a odborník na důlní katastrofy Dr. Edmund Ried, narozený v rodině šichtmistra solného dolu ve Věličce u Krakova. V bytě v prvním patře byl častým hostem také jeho bratranec Mieczysław Kazrlik, působící ve Věličce jako důlní lékař.

19 Dům **Václava Buriana** *Komenského 10*

Tady bydlel básník, novinář a překladatel Václav Burian (1959–2014), největší přítel Polska a Poláků mezi Olomoučany. Polsky se učil jako samouk čtením a překládáním textů nobelisty Czesława Miłosze, jež za komunismu mohly vycházet pouze jako samizdaty. Polonistiku směl studovat teprve po roce 1989. Básnířka Ewa Lipska jej ve svém románu *Sefer* zmiňuje takto: „Byvala jsem potom často v Olomouci, kde mě fascinovaly zbytky minulosti v pečlivě obnovených památkách a v jásotu mého přítele Vaška: ‚Vrátili mi dům! Teď u mě můžeš bydlet!‘“ Bydleli u něj mnozí (aspoň na pár dní) a na návštěvu přišel v roce 1993 také Czesław Miłosz. Jako dárek obdržel ručně sešívaný samizdatový strojepis *Města beze jména* v překladu Václava Buriana.

Vila na síle *Polská 7*

Extravagantní penthouse na vrcholku věžového skladu obilí navrhl v roce 2004 polský architekt Szymon Rozwałka ve spolupráci s olomouckým kolegou Tomášem Pejpkem. Soukromý investor architektky požádal o adaptaci nevyužívaného síla z roku 1941, brzy se však ukázalo, že z technických důvodů bude mnohem lepším řešením posazení samostatné obytné „krabičky“ na jeho střeše. Stavba byla dokončena v roce 2007 a od té doby komfortní vila o užitné ploše 320 m² přitahuje pozornost svou exkluzivní nadpozemskostí. Kancelář architekta Rozwałky narozeného ve Štětíně v současnosti působí zároveň v Polsku i v České republice.

Pevnost Tafelberg *Za Nemocnicí, objekt XQ*

V lednu roku 1863 propuklo polské národní povstání proti nadvládě carského Ruska, které bylo po řadě měsíců krvavě potlačeno. Mnozí povstalci byli zadrženi na útěku na území rakouské monarchie a internováni ve vojenských objektech. Jedním z nich byl fort Tafelberg na Tabulovém vrchu v Olomouci, kde skončilo asi 800 polských povstalců, mezi nimi i mladý student Adam Chmielowski, později známý jako sv. bratr Albert. Když byl v dubnu 1863 převezen do Olomouce, deník Gazeta Lwowska o situaci informoval takto: „Oddíl Poláků se pokusil o útěk, ale většina byla chycena a odvedena zpět. S ohledem na časté pokusy o útěk byl zaveden přísnější režim dozoru.“ Díky pomoci místního faráře se však Adamu Chmielowskému podařilo uprchnout a opět se zapojit do povstaleckých bojů. Historický fort Tafelberg je jedním z mnoha zajímavých pevnostních objektů někdejší olomoucké pevnosti. V současnosti je součástí areálu fakultní nemocnice.

22 Bazilika na Svatém Kopečku

Návřší Jana Pavla II.

Papež Jan Pavel II. navštívil Olomouc v květnu roku 1995. Svatořečil tu Jana Sankandra a Zdislava z Lemberka, sloužil mši na letišti v Neředíně, navštívil katedrálu sv. Václava a poté se vydal na Svatý Kopeček, kde se na návřší před poutním kostelem Navštivení Panny Marie setkal s katolickou mládeží. Kardinál Stanisław Dziwisz později vzpomínal, že Svatý otec často zmiňoval heslo, které při setkání mládež skandovala: „Svatý Kopeček plný je tvých oveček!“ Ve Vatikánu se ho prý naučili všichni. Právě Jan Pavel II. také poutní kostel povýšil na baziliku minor. Na jejím průčelí byla osazena pamětní deska papežské návštěvy a v jejím interiéru se od roku 2015 nachází relikviář s kapkou krve slavného Poláka.

Polské stopy v Olomouci

Texty: Jan Jeništa, Michaela Zormanová

Fotografie: D. Peřina, L. Peřina, T. Tichák, archiv UP a MMO

Grafika: Dalibor Peřina

Vydavatel: Univerzita Palackého v Olomouci,
Statutární město Olomouc, oddělení zahraničních vztahů
OLOMOUC 2022

OLOMOUC

Univerzita Palackého
v Olomouci